

nosti, da bi tako zlo lahko preprečili? To se zdi komaj verjetno. To je lahko kvečjemu blizu stoiško-fatalističnemu, ne pa krščanskemu odrešenjskemu pogledu na zgodovino. Bog dopušča zlo zato, da bi se iz njega porodilo dobro, da bi se iz njega kaj naučili in preteklih napak z Njegovo pomočjo nikoli več ne ponovili.

Vendar, kje je bila napaka demokratičnega tabora? Zdi se, da kar se je *med vojno* dogajalo, se ni moglo zvrstiti drugače, kot se je. Tu neke bistvene alternative, kot smo videli, niso bile moralno oz. politično možne. Vse je po nujnosti vodilo demokratični blok v brezizhodno situacijo. Napaka se je torej lahko zgodila edino *pred vojno*. Zgodila pa se je lahko edino v odnosu do tistega ključnega sovražnega medvojnega dejavnika, katerega bi lahko demokratični tabor pred vojno v zadostni meri omajal, da bi v medvojnem času ne bil več škodljiv. Ta dejavnik pa je bila edino KPS in v širšem jugoslovanskem okviru KPJ, saj slovenski demokratični tabor ne bi mogel pred vojno bistveno vplivati na druga dva ključna sovražna dejavnika: na nemškega in italijanskega okupatorja.

Če bi se torej predvojna oblast na Slovenskem in širše v Jugoslaviji temeljiteje zamislila v komunistično nevarnost (oktobrska revolucija je bil dovolj poučen material za

takšen premislek) in če bi dosledneje preganjala tako izrazito agresivno in nasilno organizacijo, kot je bila KP(J), ter odločneje kaznovala njene glavne nosilce, bi zagotovo do pojava OF ne prišlo in bi lahko demokratične sile mirno sledile smotrnemu Mihajlovičevemu načrtu za boj proti okupatorju. Takšno odločno protikomunistično stališče je demokratični tabor razvil šele med vojno z nastopom Slovenskega domobranstva leta 1943 (str. 402 sl., 429), vendar je ta pristop (zakoreninjen predvsem v Rupnikovem »orjunaškem« krogu (str. 141, 402 sl.)) nastopil prepozno in v nesrečni politični konstelaciji. Ukrepi Kraljevine Jugoslavije proti KPJ (t.i. »Obznana«) pa so bili popolnoma nesorazmerni z objektivno nevarnostjo, ki jo je predstavljala KPJ (pomislimo le, da je bil Tito leta 1928 obsojen kot član najvišjega vodstva KPJ na borih 5 let zaporne kazni). Jasno je torej, da se je KPS lahko razrasla do tistih razsežnosti, ki so v Sloveniji omogočile pojav OF, če so bili vsi njeni glavni akterji takrat na prostosti.

Toda to niso le napake iz preteklosti. Liberalno-demokratično načelo strpnosti, kot ga je izvirno formuliral John Locke, predvideva strpnost do strpnih, a tudi nestrpnost do nestrpnih. Če demokracija s preventivnimi ukrepi ne onemogoča delovanje nestrpnosti, lahko ta s pomočjo tak-

šne ali drugačne nasilne akcije hitro preobrne demokracijo v tiranijo, kot se je to zgodilo v Sloveniji leta 1945. To spoznanje, ki je stalo toliko življenj, pa naša domnevno demokratična javnost kaj rada izgublja izpred oči, ko si polni usta s parolami o strpnosti za vsako ceno.

Ivo Kerže

Bogdan Žorž
Razvajenost – rak
sodobne vzgoje
Mohorjeva družba Celje,
2002.

V sklopu Družinske knjižnice pri Mohorjevi družbi Celje je leta 2002 izšla knjiga Bogdana Žorža, ki nosi pomenljiv naslov *Razvajenost – rak sodobne vzgoje*. Šokanten naslov. Naslov, ki vzdrami bralca iz vsakodnevnega otopelosti in ga prisili, da preveri pri sebi in drugih, ali je rakasta

tvorba, ki jo avtor imenuje razvajenost, res okužila sodobno vzgojo sedanje družbe in mogoče tudi njega samega. Mor-da pa je bila že vseskozi del vzgoje, le da si o njej nismo upali in si še ne upamo govoriti javno. In kot pravi avtor knjige, tudi stroka pojem razvajenosti nekako zapostavlja, saj to ni niti psihološka, niti psihoterapevtska in tudi pedagoška kategorija ne. O tej t.i. tabu temi so nekateri priznani strokovnjaki le šepetali, drugi pa razlagali svoje poglede »med vrsticami«, kljub temu da lahko najdemo v pedagoški literaturi veliko opozoril o razvajanju in o tem, kako razvajanje lahko škoduje. Pisec knjige pa nam o tej temi spregovori jasno, neposredno in objektivno, kar je gotovo ena izmed odlik pričujoče knjige.

Na začetku avtor pojem razvajenosti predstavi z jezikovnega vidika kot »način vzgoje, ki ne vodi k temu, da bi se otrok naučil osnovnih pravil, omejitev, navadil spoštovati te omejitve, ampak vodi k nasprotnemu učinku, k nesprejemanju pravil, omejitev. (Žorž, 5). Avtor nadalje vidi razvajenost kot sad vzgojnih prijemov, ki temeljijo na pretirani popustljivosti, pretirani negi, zasipanju z raznimi dobrinami, ne glede na to ali jih otrok sploh potrebuje in ali jih sploh zmore ustrezno in smotrno izkoristiti.

Pisec knjige bralca opozarja, da v današnji sodobni

družbi, ki je pretirano materialno usmerjena, razvajenost vse prevečkrat razlagamo in razumemo le kot materialno razvajanje. Že nekoliko poglobljen pogled v samo zgodovino in pojem razvajenosti pa bralcu sporoča, da gre tu za veliko več kot zgolj materialno razvajanje, saj je razvajenost zelo star pojem. Zahvaljujoč avtorjevi pronicljivi neposrednosti pri iskanju in prepoznavanju znakov razvajenosti tudi v svetovni mladinski literaturi ter knjigi knjig – sv. pismu – lahko bralec pridobi jasen vpogled v prisotnost razvajenosti tudi v omenjenih delih.

Bolj ali manj prikrite elemente razvajanja v sodobni zahodni vzgoji lahko po mnenju avtorja najdemo tudi v kliničnopsihološki in psihoterapevtski literaturi, ki je sicer bolj razvojno naravnana. Sodobna psihoterapevtska literatura nam po mnenju avtorja (Žorž, 24) pogosto govori o posebnih težavah v prilagajanju okolju, o posebnih primerih nevrotske motenosti, za katero se na ameriškem področju uporablja izraz sindrom Petra Pana, v evropskem prostoru pa sindrom puer aeternus (večni otrok ali mladenič). Takšno motenost lahko povzroča tudi razvajanje. Avtor knjige podrobno razlaga tudi pojem narcizma (Žorž, 34), saj je po njegovih ugotovitvah vedenjska slika narcizma zelo podobna vedenjski sliki razva-

jenosti in zaradi tega obstaja velika možnost, da se ju zamenja. Nadalje se avtor sprašuje, ali bi lahko sedanjo kulturo imenovali kar mehkužna kultura oz. kultura mehkužništva (Žorž, 43), saj naj bi zahodno civilizacijo sestavljale pomehkužene množice, ki so navidez zelo osveščene, napredne, razgledane, ki pozivajo k vrednotam svobode, pravičnosti, enakosti in enakopravnosti, a so po mnenju strokovnjakov le lepo okrašena fasada. Avtor se sprašuje (Žorž, 49), ali nista mehkužnost in razvajenost en in isti problem.

Avtor nadalje natančno opredeli razvajenost tudi s psihološkega vidika. Zаметki razvajenosti so tako prepoznavni v vseh dimenzijah razvoja človekove osebnosti. Vsak otrok naj bi odraščal v razmerah, ki bi mu omogočile kar najbolj zdrav telesni, socialni, čustveni ter duhovni razvoj, obenem pa naj bi spodbujale zdravo ustvarjalnost. Pri razvajenih otrocih po mnenju avtorja pride že od rojstva dalje do zmotnih, enostranskih in ozkih pričakovanj staršev, ki želijo otroku nuditi vse udobje, in s tem ustvarjajo neko idealno podobo staršev in iracionalen svet, v katerem živi otrok. Razvajan otrok se tako nauči, da je njegovo okolje vedno pripravljeno, da zadovolji njegove potrebe in želje, ter posledično ne zna in ne zmore biti v pristnem stiku s samim seboj, ker ne pozna lastnih želja, ne pre-

pozna čustev ter učinkov čustev, ki jih imajo na ljudi okoli njega. Razvjen otrok tudi ni navjen napora, ima prevelika pričakovanja, ki jih okolje ne more uresničiti, zato doživlja razočaranja, najprej v odnosu do staršev, kasneje do okolice, kar doživlja kot krivico, na katero odgovori z nasiljem ali z umikom, zapiranjem vase. Avtor na zanimiv način spregovori tudi o duhovnem razvoju (Žorž, 63), tej duhovni razsežnosti človekove osebnosti. Pozornost bralca tu vzpodbudi avtorjeva razlaga duhovnosti kot temeljnega bivanjska vprašanja, ki se hočeš nočeš zastavlja slehernemu človeku, ne glede na okolje, vzgojne vzore... Vendar pa si razvjen otrok, v katerem je proces zavedanja samega sebe oviran, ne zmora sam jasno zastavljati vprašanj o smislu življenja, o svobodi, o ljubezni in sreči. Razvjen otrok živi kar tako, »brezveze«. Ker je v slabem stiku s samim seboj, si oblikuje odnos le do neke podobe samega sebe, ki so mu jo vcepili starši. Tak otrok po mnenju avtorja (Žorž, 67) nima rad sam sebe in posledično ni zmožen pristne ljubezni do drugega. Razvjen otrok je tako tudi nesvoboden in v polnosti odvisen od drugih, ki izpolnjujejo njihove želje, potrebe, saj jih sam niti dobro ne pozna. Iz te odvisnosti velikokrat razvjen otrok beži v druge vrste odvisnosti.

Posebno vrednost in veličino daje knjigi drugi del, kjer

avtor natančno in objektivno oriše svoja srečanja z razvijenoostjo. S pomočjo resničnih primerov, ki imajo toliko spremenjene podatke, da onemogočajo kakršno koli prepoznavanje, je jasno gradil na izkustvih in spoznanjih iz svoje dolgoletne in bogate prakse. Ker razvijenoost ni čista kategorija (Žorž, 73) in ker starši, ki otroka razvijajo, uporabljajo tudi druge vzgojne vzorce in prijeme, jo je izredno težko prepoznati. Avtor je tako nazorno predstavil različne vzgojne vzorce, s katerimi se razvijanje lahko povezuje, in družinske klime in okolja, v katerih se pojavlja. Bralca lahko izve, kako je z razvijenoostjo v materialnem okolju, izve tudi, da se razvijenoost začuda lahko pojavi tudi v pomanjkanju. Predstavi nam tudi, kako razvijenoost in prevarovanost otrok nastopata skupaj in se celo dopolnjujeta. V družbi z razvijenoostjo lahko najdemo tudi popustljivost, pretirano mehke starše, prostost, razpuščenost, vzgojno zanemarjenost, čustveno podhranjenost, sprte starše, duhovno praznoto ipd. Avtor zaključuje knjigo s spoznanjem, da pri razvijenoosti lahko nekaj naredimo, spremenimo. Bralca pa trezno opozarja, da je delo z razvijenoostjo trdo delo, ki zahteva napor, voljo in moč, da se začarani krog spremeni (Žorž, 163).

Prav gotovo pa je potrebno razvijenoost najprej prepoznati.

Za to moramo po ocenah avtorja preseči dvojnostno predstavo o vzgojnih modelih, saj se v praksi srečujemo z razvijanjem kot posebno vzgojno držo, ki se meša z vzgojnimi prijemi, kakor jih starši želijo izvajati. Še več, razvijanje bi lahko razumeli kot neko zaslepljenost, ki hromi starše pri njihovih vzgojnih prizadevanjih. Starši se namreč svojega razvijanja ne zavedajo, če pa se ga že rahlo zavedajo, ga doživljajo kot neko svojo slabost, ki je ne morejo odpraviti (Žorž, 164). Zato avtor svetuje, da takoj, ko pri otroku opazimo razvijenoost, začnemo s temeljitim in poglobljenim delom s starši. Pri delu z razvijanim otrokom se tesno prepleta terapevtsko, vzgojno in prevzgojno delo. Izkušnje učijo avtorja, da so za delo z razvijanimi otroki izrednega pomena: učenje poslušanja, stik s samim seboj, postavljanje mej, svoboda in odgovornost, odrekanje ter vztrajnost. Za ozdravitev razvijenoosti je potrebno trdo in resno delo. Menim, da nas sporočilo te knjige navaja najprej na delo, dajanje in prejetje ter nam pomaga, da ostane naše gledanje sebe, drugih in stvari realistično. Predvsem pa, da ostane ali postane nežno, a zahtevno. In prav to vzbudi v bralcu knjiga – nežen in vendar zahteven vpogled v svoje doživljanje ter vzgajanje sebe in drugih.

Petra Turk